

2026-03-05
S2026/00455**Socialdepartementet**Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag till Socialstyrelsen att se över myndighetens modell för screeningprogram samt nationella riktlinjer om screening för tjock- och ändtarmscancer

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att se över myndighetens modell för bedömning, införande och uppföljning av nationella screeningprogram, med fokus på de delar av modellen som berör revidering av befintliga screeningprogram.

Översynen ska även omfatta en analys av och förslag till nya åldersgränser och screeningintervall i befintliga screeningprogram, däribland bröstcancerscreening, samt om mer individ- eller riskbaserade kriterier kan bidra till ökad träffsäkerhet och jämlikhet.

Socialstyrelsen ska också särskilt se över befintliga nationella riktlinjer om screening för tjock- och ändtarmscancer. I detta arbete ska myndigheten beakta relevanta data i aktuella både kontrollerade och observationella vetenskapliga studier, såväl nationellt som internationellt.

Uppdraget ska genomföras i linje med cancerstrategin *Ökad överlevnad och bättre livskvalitet – nationell cancerstrategi 2.0* (S2026/00065). I arbetet med uppdraget ska Socialstyrelsen ta hänsyn till det arbete som myndigheten gör inom ramen för uppdraget att genomföra insatser i linje med den nationella cancerstrategin (S2026/00062).

I den delen av uppdraget som handlar om en översyn av myndighetens modell ska Socialstyrelsen särskilt samverka med Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU). SBU ska stödja Socialstyrelsen i myndighetens arbete med de delar av screeningmodellen som rör framtagandet av vetenskapliga kunskapsunderlag. I arbetet med uppdraget ska Socialstyrelsen föra dialog med Regionala cancercentrum i samverkan.

En muntlig delredovisning av uppdraget, inbegripet en plan för översynen av modellen, ska lämnas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 1 juni 2026.

Den del av uppdraget som handlar om en översyn av befintliga nationella riktlinjer om screening för tjock- och ändtarmscancer ska redovisas den 28 februari 2027. Gällande resterande delar av uppdraget ska Socialstyrelsen vid samma tidpunkt avlämna en muntlig delredovisning.

Socialstyrelsen ska senast den 28 februari 2028 lämna en skriftlig slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2026 använda totalt 4 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 16 Åtgärder för en bättre cancervård.

För uppdraget får SBU under 2026 använda totalt 1 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2026 uppförda anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, anslagsposten 16 Åtgärder för en bättre cancervård.

Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2026. Medel som inte har används för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2027 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning av uppdraget, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

Genom nationella screeningprogram för cancer genomförs systematiska undersökningar av vissa befolkningsgrupper i syfte att upptäcka cancer eller förstadier till cancer i ett tidigt stadie. Tidig upptäckt är i många fall avgörande för sjukdomsutfallet. Det kan leda till att sjukdomen blir mindre allvarlig, att behandlingen blir mer skonsam och att möjligheten till tillfrisknande ökar. Detta kan i sin tur bidra till högre överlevnad och förbättrad livskvalitet.

Socialstyrelsen ansvarar för rekommendationer om införande eller ändring av screeningsprogram. Syftet är att nå nationell samordning kring screening och skapa förutsättningar för en jämlik vård. Nationell samordning och samsyn kring screening är viktigt för att skapa en jämlik vård. Det handlar dels om att befolkningen i hela landet ska erbjudas likvärdig möjlighet att delta i ett screeningprogram, dels om att screening, liksom andra åtgärder inom hälso- och sjukvården, ska prioriteras med hänsyn till samhällets begränsade resurser.

I dag finns rekommendationer om screening för bröstcancer, livmoderhalscancer och tjock- och ändtarmscancer. Screeningprogrammen för bröst- och livmoderhalscancer styrs genom förordning och regionerna är därmed skyldiga att erbjuda denna typ av screening till befolkningen. Dessa program är fullt etablerade i samtliga regioner. Screeningprogrammet för tjock- och ändtarmscancer är inte förordningsstyrt och därmed upp till respektive region att besluta om.

Socialstyrelsen har utvecklat en modell för att bedöma, införa och följa upp nationella screeningprogram. Modellen togs fram 2014 och har sedan dess reviderats ett antal gånger. Utvecklingen av bland annat ny evidens, tekniska lösningar och förändrade demografiska förutsättningar genom ökad livslängd, medför behov av en fördjupad och samlad översyn av modellen med utgångspunkt i den nya uppdaterade nationella cancerstrategin.

För att införa eller ändra ett screeningprogram krävs evidens som visar att nyttan överstiger de nackdelar som screeningen medför, såsom överdiagnostik, överbehandling, risk för komplikation och oro vid falskt positiva svar.

Tillgång till evidens i relation till ålders- och screeningintervaller har varit en aktuell fråga i samband med översynen av nationella screeningprogram – bland annat relaterat till screening för tjock och ändtarmscancer. Både Vårdansvarskommittén och *Promemoria – Bättre tillsammans – Förslag till en uppdatera nationell cancerstrategi* (S2024/02100) konstaterar att kunskapen om nyttan med cancerscreening är i ständig förändring tack vare ny forskning och utveckling av nya screeningmetoder. Den snabba utvecklingen medför ett behov av att implementera nya och uppdaterade screeningmetoder. För att möta ambitionen i EU:s cancerplan inom screeningområdet behöver Sverige också fortsätta utvecklingen och moderniseringen av screeningprogrammen.

På regeringens vägnar

Elisabet Lann

Helena Lagerholm

Kopia till

Finansdepartementet/BA

Socialstyrelsen

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Regionala Cancercentrum

Sveriges kommuner och regioner